

I.

Berنيukas žingsniavo prilipęs prie motinos, tad ši sustojusi tarė:

– Kodėl eini prisiklijavęs prie manęs, neįau nematai, kad klupinėjam?

Tai buvo stipriau už vaiką. Jam buvo dešimt metų ir jau penkerius gyveno kankinamas motinos ilgesio, visą savaitę praleisdavo prie lango klūpodamas ant kėdės ir laukdamas. Paskui motina atėidavo, ir berniukas imdavo elgtis blogiau už nevaldomus šunis, purkštaudavo ji. O jis pagalvodavo, jog šunys pastoja šeimininkui kelią pagauti euforijos, kad pagaliau atsidūrė šalia; tik šito nesakydavo.

– Atsiprašau. – Girkštelėjo kokakolos: jos atnešė motina, visada ko nors atnešdavo, kažin, kur jos gavo. Motina klaidžiodavo žvilgsniu kažkur kitur, šiek tiek prisimerkusi, nors saulė nešviesdavo, o dangus vėlyvomis popietėmis būdavo švininis. Taip darydavo kaskart, kai užsukdavo jo pasiimti ir abu išpėdindavo netoliese pasivaikščioti. Motina žvalgydavosi aplinkui, įsistebeilydavo į vieną tašką, kurio jis niekada neįstengdavo atspėti, o jai prie nosies susidarydavo mažičių raukšlelių. Berniukui jos atrodė panašios į katės ūsus, ir iš krūtinės imdavo veržtis beprotiškas noras

juos paglostyti, bet susilaikydavo. Žinodavo, kad ji vis tiek nepradės murkti.

Vaikas sulamdė kokakolos skardinę ir nuspyrė, dzingtelėjus metalui motina suraukė kaktą. Taigi jis nuėjo pakelti skardinės, kad išmestų į atliekų konteinerį, tačiau motina tarė:

– Spirk!

Berniukas pakluso, visada jai pakludavo.

Vos tik skardinė per klaidą trenkėsi į krūtį, motina sustojo, pakreipė galvą. Jis pribėgo artyn ir ėmė laukti, nedrįso prabilti. Kadangi motina irgi nepravėrė burnos, vaikas švelniai palietė jai šoną, tarsi ji būtų galėjusi sudužti arba nuvirsti.

– Ar užgavau tave?

Motina pakėlė galvą taip staigiai, kad berniukas krūptelėjo. Susivėlusiams plaukams krintant ant pečių, griebė vaikui už riešų ir suspaudė.

– Aš atrėmiau smūgi, – pareiškė, – matei? – Tada prapliupo kvatotis.

Jos juoko pliūpsniai panėšėdavo į krioklius. Vaikas buvo matęs krioklių tik per televizorių, bet svajodavo būti užlietas nevaldomos gaivaus vandens srovės, įsivaizduodavo, kaip atlošęs galvą ir pravėręs burną geria tą vandenį. Jeigu motina imdavo kvatotis, visa žemė sušniokšdavo.

Kildami į Bjelavę abu rungtyniavo: kai motina spirdavo nekoordinuotai, negrabiai, berniuką užplūsdavo džiaugsmas. Juos sergėjo uždaryti langai, kurių stiklus atstojo lentos, pastatų sienose atsivėrę plyšiai, bebaimiai balandžiai ant palangių ir žmonių apleista ilga asfalto juosta. Kažkas į vazoną be augalų buvo įstatęs vėjo malūnėlį: vėjas nepūtė, malūnėlis nejudėjo. Kažin, ar jam, liesam vaikui, pučiant tas daikčiukas būtų bent kiek pasisukęs.

– Grįžkim atgal, – staiga tarė motina sagstydamasi medvilninį švarką. Jos veide ir vėl susiglamžė raukšlės.

– Kodėl? – paklausė berniukas ir jam kažkas sugniaužė krūtinę. Atsiklaupusi priešais vaiką motina pakėlė jam apykaklę, bet buvo nešalta, buvo gegužė.

– Kur tavo brolis, dėl ko nėjo su mumis?

Jis neatsakė. Tą rytą kaip paprastai pabudo nuo rūkallų smarvės: brolis prisidėdavo cigaretę dar glausdamas skruostą prie pagalvės ir sutraukęs iki filtro užgesindavo braukydamas į sieną, į kurią buvo atremta lova. Ant jos buvo nupiešęs tamsiai pilką grandinę ir, regis, tuo didžiavosi.

– Kitą kartą turėsi jį įtikinti eiti su mumis. Pažadi?

Berniukas linktelėjo: visada jai pakludavo. Motina apkabino vaiką. Nuo jos sklido malkomis kūrenamos krosnies ir neplautų plaukų kvapas, nors krosnies nekūrė jau daugiau nei mėnesį; tas pats kvapas, kai miegodavo abu kartu.

Norėdamas jo įkvėpti vaikas prisispaudė prie motinos ir tą akimirką trenkė griausmas. Sudrebėjo langai, staigiai pakilo balandžiai, pasisukęs iškrito iš vazono vėjo malūnelis, tačiau berniukas šių dalykų nepastebėjo: vėjo šuoras išplėšė jį iš motinos glėbio ir nubloškė tolyn.

Atmerkęs akis išvydo plačias vyro šnerves, pamažėl išžiūrėjo į to žmogaus veidą. Jį kurtino šaižus spengimas.

– Štai, atsigavai. – Kareiviška kepurė, kaklą įkalinusi uniforma. – Ar viskas gerai? – Tas balsas ir garsai atsklido iš toli prislopę. Duslūs riksmi dejonės raudos spartūs žingsniai grindiniu.

– Ar matai mane, ar girdi mane?

– Taip, – atsakė berniukas, jo lūpos buvo suskeldėjusios. Apdulkėjusius skruostus tempė. Palaižė lūpų kamputį, jis buvo šiurkštus, sūrus.

– Ar įstengsi eiti? – Vyras padėjo jam atsistoti.

Vaikas buvo sveikas, nė įbrėžimo. Ant gatvės kraujo baloje gulėjo negyvas balandis.

– Kur tavo namai?

Berniukas įbedė akis į nutrauktą sparną kiek tolėliau nuo nudvėsusio paukščio.

– Kur tu gyveni? – papurtė jį kareivis.

– Prieglaudoje, čia aukštėliau.

– Tada ten ir grįžk, tau nieko nenutiko.

– Kur mano motina?

– Eik šalia sienų, sustok po stogų atbrailomis, kiek tau metų?

– Dešimt.

– Na, būdamas dešimties tikrai žinai, kaip elgtis, – ir uždėjęs ranką vaikui ant nugaros stumtelėjo. – Paskubėk!

Išjudintas to stumtelėjimo berniukas patraukė tolyn, kojos viena paskui kitą žengė pirmyn, iš pradžių lėtai, mechaniškai, paskui greičiau.

Širdis smarkiai daužėsi. Per slopius garsus, sklindančius dūmų šyde, išklydo iš kelio.

– Bėk!

Berniukas staigiai pasuko galvą: tai motinos balsas, bet iš kur jis atsklido?

– Mama.

Ėmė ieškoti jos spūstyje. Vos įžiūrimas kareivių būrys, sumišusių žmonių minia, besiblaškantys siluetai, peršničios akys. Bet motinos neišvydo.

– Bėk!

Juk čia jos balsas, tai ji, turi būti ji. Vaikas pakluso, visada jai pakludavo.

– Kur tu? – suriko bėgdamas ir atsigręžęs atgal, kareiviai vis tolo, vis mažėjo.

– Pasiskubink! – ragino pakėlęs jį nuo žemės vyras.

Berņiukas nesustojo nė akimirką, lėkė atsisukęs atgal ir šaukdamas:

– Mama, kur tu? – kartojo, lyg kas nors būtų galėjęs jam atsiliepti.

2.

Iškvėpus orą garų dėmės ant stiklo išsiplėsdavo, Omaras nutrindavo jas pirštais, kad galėtų stebėti gatvę. Nors iki komendanto valandos buvo likę nemažai valandų, lauke buvo beveik tuščia. Iš už kampo išsėlino senis, tempdamas karutį, pilną vandens bidonų, prisiartinio prie pastato, kad apsisaugotų, atsidūręs šalia sienos sulėtino žingsnį, kulkos atskrisdavo iš aukštai, bet jis buvo įbedęs akis į žemę, sustojo atgauti kvapo, paskui patraukė tolyn. Omaras girdėjo girgždant karutį net ir tada, kai šis jau buvo išnykęs jam iš akių.

Nuo trenksmo suvirpėjo stiklas, berniukas staigiai pasisuko.

– Senai! Išgąsdinai mane.

– Tūkstantį kartų sakiau tau iš ten pasitraukti.

Senadinas pakėlė nuo grindų megztuką, kurią ką tik sviedė į langą, ir prieš apsilvildamas išpurtė.

– Ar nusileisi su mumis į kiemą?

Neseniai išdygę plaukeliai subjaurojo Seno panosės odą, ties lūpų kampučiais ji buvo tamsesnė. Omarui patikdavo juos liesti pirštu, kad pajustų, kokie jie: plaukeliai buvo minkšti, visai napanėšėjo į tėčio barzdą, durdavusią sulig

kiekvienu bučiniu, kai tėvas tebegyveno su jais, kai dar nebuvo prapuolęs.

Naktimis dundant bomboms Omaras drebėdavo ant čiužinio, patiesto prie pat kito čiužinio, ant kurio miegodavo Senas, šis trindavo veidą į jo skruostą ir plaukeliai kutendavo. Brolis buvo vyresnis vos dvejais metais, bet jam esant šalia Omaras įstengdavo nusiraminti.

– Ji neateina nuo tada, kai sprogo granata, šiandien jau dvylika dienų.

– Omarai, ji ateina tada, kai užsinori, juk žinai.

Motina visada ateidavo bent kartą per savaitę. Vėliau, prasidėjus apgulčiai, konkrečios dienos iš anksto nenumatydavo. Galėdavo prabėgti net penkiolika, dvidešimt dienų. Iki tol Omaras irgi baimindavosi, kad ji neateis, bet dabar viskas buvo kitaip. Kaip jis galėjo sprukti, nueiti be motinos?

Pakluso jai.

Uždusęs grįžo į prieglaudą ir ėmė ieškoti Seno. Jo brolis visada, ištisas dienas būdavo kur nors išėjęs. Omaras pakilo laiptais aukštyn, nusileido žemyn, paskui vėl užkopė aukštyn patikrinti kiekvieno kambario, tada susmuko koridoriuje net nenutuokdamas, kokiame aukšte yra, ir pravirko. Krūtinė drebėjo, gniaužė kvapą.

Iš vieno kambario išniro mergaitė ir priėjo artyn. Atsisėdusi priešais neklausinėjo, kas tau, kas nutiko, nieko nepakvietė. Prisitraukusi kelius žiūrėjo, kaip jis rauda.

Omaras ją pažinojo, bet vardo neprisiminė: juodu niekada anksčiau nebuvo kalbėjęsi ir vos keletą kartų buvo susitikę bendrajame kambaryje, paprastai ji sėdėdavo užsidariusi trečiame aukšte. Mergaitė išgarsėjo, nes jai trūko bevardžio piršto, jo neteko būdama maža, niekas nežinojo

kaip. Kiti šaipydavosi iš jos negalios, viena ją netgi vadindavo Bige, bet tik tada, kai nebūdavo mergytės brolio: šalia jo, vieno iš didžiausių vaikų, niekas nedrįsdavo taip elgtis; todėl ji įprato būti viena arba su broliu.

Jis panoro mergytei išrėžti: eik iš čia, ką čia darai, gėriesi spektakliu, bet per kūkciojimus nepajėgė prabilti. Norėdama, kad ji imtų šlykštėtis, pradėjo raudoti dar baisiau. Mergaitė ir toliau žiūrėjo į jį nieko nesakydama, jis irgi pažvelgė jai į akis. Pamanė, kad ji tarsi iššūkis, tačiau mergytės, kuriai trūko bevardžio piršto, žydros rainelės pamažu tapo kompasos šiaurės rodykle, kabliu, už kurio galima nusitverti. Omaras taip įsispitrijo į tą pasaulio tašką, kad aimanos palengva nurimo, ir tada mergaitė suėmė jo ranką savąja. Suėmė sveikąją ranka, Omaras neištraukė savosios, kuri laiką spaudė vienas kito ranką. Ji nenusišypsojo, bet laikė jį švelniai ir tvirtai. Omaras gėrė jos šilumą.

Kai ašaros nudžiūvo ir jis pagaliau įstengė atsidusti, atgniauzusi pirštus mergaitė nuėjo. Uždarė kambario duris, Omarui tariant iki. Jis nežinojo, ar mergytė išgirdo, ką jai pasakė.

– Šį kartą viskas ne taip, kaip anksčiau, galbūt į ją pataikė granata. Einam jos ieškoti į ligoninę.

– Ir vėl? Į kokią dar ligoninę? – supyko Senas.

– Tada einam namo, – neatlyžo Omaras, – pažiūrėti, ar ji ten.

– Tu išprotėjęs. Jau sakiau tau: norint nusigauti į Čengičių vilos rajoną reikia pereiti visą miestą, gal nori, kad tave užmuštų?

Laviruodamas tarp gulinčių ant grindų čiužinių, tuščių butelių, popiergalių ir sausainių pakelių Senas priėjo artyn.

Prasidėjus karui ne vienas auklėtojas neįstengdavo pasiekti prieglaudos. Jie įstrigę Ilidžoje, Grbavicoje, sakydavo Senas, dabar tas teritorijas kontroliuoja serbai. Bet Omarui atrodė, kad galiausiai auklėtojai nusprendė rūpintis savo vaikais, o ne jais. Kai kurie vyresnieji globodavo mažuosius; visi išsikraustė iš viršutinio aukšto, mat į jį buvo lengviausia šaudyti, dviejų žemutinių aukštų kambariai buvo perpildyti, vis labiau sujaukti. Kai valgykla veikdavo, joje būdavo tiekama sriuba, bulvės, duona, tačiau pamačius maistą Omarą supykindavo.

– Jeigu ji sužeista? – paklausė, jam iškvėpus stiklas nubalo. Sugniaužęs kumštį įsikando į krumplį. Paskui priglaudė kumščio šoną prie ratilo ir paliko žymę, primenančią kojos pado atspaudą. Tada nupiešė pirštus.

Apie tą dieną, kai buvo paliktas Liubicos Ivezič vaikų namuose, neprisiminė nieko. Egzistavo laikas iki tol ir laikas po to, tačiau įtrūkio tarp vieno ir kito dieną išmetė iš atminties. Prabėgo penkeri metai, dabar jam buvo dešimt, o broliui dvylika, ir kai Omaro paprašydavo papasakoti, kaip viskas įvyko, ką jis darė, kokius žodžius ištarė, jis tylėdavo.

Pėda ant stiklo išnyko, Senas atšliejo nugarą į lango rėmą.

– Gal ji neateina kaip tik todėl, kad nori mus apsaugoti. Turėtum džiaugtis.

– Noriu ją pamatyti.

– Koks tu užsispyręs. – Nesmarkiai įkando broliui į nosį. Omaras trinktelėjo jam per pečius ir abu pasijuokė iš tokio negrabaus susilietimo. Paskui Senas paklausė: – Tai ar leisiesi žemyn? Aš einu.

– Tau ant jos visiškai nuspjaut, – režė Omaras.

Brolis valdingai jį apkabino, jis nesujudėjo ir nepasipriešino.

- Mama sakė, kad kitą kartą turėsi eiti kartu su mumis.
- Gerai. Bet kada tu suprasi?
- Ką?
- Kad mudu turim būti čia.

Snaiperiai šaudydavo nuo kalnų, Sarajevas buvo apsuptas, iš ten neįmanoma išstrūkti. Miestas yra lopšio, kriauklės formos, vakarais pasakodavo tėvas, kai būdavo geros nuotaikos, tokia miesto forma gyventojams visada leido jaustis apsaugotiems, ir Omarui atrodydavo, kad tėvo akys subligzdavo. Kažin, kur jis dabar: niekada nebūtų galėjęs pagalvoti, kad tokia miesto forma tobula kitiems juos išžudyti.

Tačiau žmonės ir toliau eidavo į lauką, rinkdavo lietaus vandenį į šaldymo maišelius, paskui perpildavo į bidonus – Omaras paslapčiomis žiūrėdavo į juos pro langą, nors Senas jį apšaukdavo, gal nori, kad tave užmuštų, – taip pat pirkdavo turguje daržovių nepaisydami lupikiškų kainų, stovėdavo eilėje prie duonos, o nuo vieno iki kito namo leisdavosi tekini.

Omaras irgi bėgdavo įsikibęs Senui į ranką, įsmeigęs akis į batus, tarsi būtų galėjęs apsisaugoti nuo pavojaus nekreipdamas dėmesio į nieką, išskyrus nunešiotų medžiaginių batų nosis ir pajuodusius batraiščius. Niekas niekaip nepajėgdavo priversti našlaičių sėdėti užsidarius viduje; kiti vaikai turėjo motinas, paskui kurias galėdavo sekti – prašau, tik trumpam, net ir saulė išlindo. O jie ne, jie buvo laisvi mirti. Todėl prieš kirsdamas gatvę Omaras sulaikydavo

kvėpavimą, tada nedvejodamas mesdavosi sykiu su kitais: jeigu į jį nepataikys snaiperiai, gali partrenkti tos vos kelios mašinos, skriejančios taip, kad išvengtų šūvių. Kvatodamiesi pasiekdavo kitą gatvės pusę, susimušdavo rankomis norėdami pasipuikuoti drąsa kaip tikri veteranai ir nuslėpti, kaip be perstojo daužydamosi širdis lenda per gerklę, – netgi Omaras. Bet mergaitės, kuriai trūko bevardžio piršto, brolis ne.

Jis vardu Ivas, Senas gėrėjosi juo ne tik todėl, kad šiam buvo kone aštuoniolika, kalbėjo suaugusiojo balsu ir Adomo obuolys buvo iššokęs taip, kad atrodydavo, jog vieną akimirką praplėš kaklo odoje skylę, bet ir todėl, kad jis nieko nebijodavo. Vėlyvomis popietėmis organizuodavo žygius į apleistus prekybos centrus, parduotuves sudužusiomis nuo sprogimų vitrinomis ir jiems vadovaudavo. Sudarydavo tam tikrą pirkinių sąrašą ir kiekvienam pavesdavo rasti ką nors konkretaus, nors būdavo nelengva, nes nuo bombų nukentėjusios prekybos vietos būdavo nusiaubiamos: dažnai, sakydavo jis, prasidėjus komendanto valandai, tuo pasinaudoja ir teritorinės gynybos ginkluotosios pajėgos. Surankiotą maistą Ivas padalydavo visiems arba turguje išmainydavo į cigaretes.

– O, pagaliau atsiplėšei nuo lango, – tarė išvydęs Omarą, išeinantį kartu su Senu į kiemą.

Omaras pažvelgė į Ivą, bet neprasizijo, niekada nežinodavo, ką jam pasakyti.

Ant asfalto krito nesimetriškas pastato šešėlis. Kaip paprastai kiemą buvo užėmusios mergaitės, žaidžiančios mamas su mažesniais vaikais, kuriuos sūpuodavo, matuodavo temperatūrą po pažastimi pakišusios pagaliuką, apkam-

šydavo įsivaizduojamomis antklodėmis ir aprėkdavo taip įniršusios, kad atrodydavo iš tiesų supykusios. Retkarčiais mažyliai ne taip suprasdavo ir apsiverkdavo, kitos joms leisdavo elgtis kaip tinkamoms. Mergaitės, kuriai trūko bevardžio piršto, kieme niekada nebūdavo.

– Einam, – tarė Ivas. Jam įkandin nusekė tik berniukai. Valkataujantys šunys, dažnai užklystantys į vaikų namus, irgi nesujudėjo.

Nuokalnėje stovėjo aplamdytas ir išdraskytas automobilis *Yugo* be priekinio ir kitų stiklų, be durelių, su sveikais ratais ir apkeverzotu kėbulu. Vienas vaikinukas užšoko ant mašinos ir mėtydamasis iš vieno šono į kitą ėmė ją judinti: viduj du vaikai siūbavo nelyginant karuselėje.

– Nagi, sėsk vidun, – Ivas pamerkė Omarui akį, šis žvilgtelėjo į Seną, o tas paragino:

– Sėsk prie vairo.

Berniukai susispaudė, kad padarytų jam vietas. Kai kurie susėdo ant sulūžusio kapoto, kiti įrėmę kojas į kėbulą įsikibo stogo, tretį įsitaisė greta vaikinuko ant viršaus. Dar kiti laukė šalia: Ivui davus startą stūmė mašiną tol, kol ši ėmė riedėti. Iš pradžių judėjo sunkiai, vos vos gremždama asfaltą, paskui pamažu įgavo pagreitį, įsibėgėjusi pradėjo lėkti, lyg būtų užvestas variklis, ir skriejo nuokalne greičiau nei rogutės sniegu. Nuo kada Omaras nebekopė į Trebevičiaus kalną – nuo tada, kai tėvas juos paliko.

Prisiminė didžiulę lovą, kurioje, prieš tėvui išeinant, vasaromis ir žiemomis visi keturi miegodavo susispaudę, vienu galvos šalia kitų kojų. Omarui tekdavo motinos pėdos: jos buvo trumpos, bet neplonos, nuo nuospaudų kietos, o pirštai tokie minkštučiai, kad užsimanydavo juos pačiulpti.

Mama nenorėdavo: jeigu jis mėgindavo tai padaryti, ši šiurkščiai juos patraukdavo. Mažasis jos pirštas buvo pakrypęs, šiek tiek užstojo ketvirtąjį pirštą, todėl Omaras žaisdamas nustumdavo mažąjį žemyn, bet šis šoktelėdavo lyg valdomas spyruoklės ir grįždavo į pirminę padėtį. Matant nepaklusnųjį mažąjį motinos pirštą jį apimdavo švelnumas. Prisiminė pusrūšį, kuriame jie gyveno, krosnį kampe: ėmė vaizduotis, jog motina ten, atsiklaupusi priešais dureles, kad įdėtų malkų – buvo pavasaris, nešalta. Kodėl ji daugiau nebuvo atėjusi? Galbūt ji ligoninėje, o pusrūšis liko tuščias, malkos sukrautos ant grindų.

– Ką tu darai? – sušuko vaikas šalia ir metėsi prie vairo. Omaras stengėsi įveikti posūkį, bet mašina lėkė nevaldomu greičiu. Neišsigando, leido kitam vaikui už jį sukti vairą, netikėtai nugara pakrypo į šoną, tarytum kas nors būtų timpltelėjęs jį virve tokia jėga, kad nė vienas raumuo neišstengė pasipriešinti. Trenkėsi į kažką petimi, smilkiniu, net nesuprato į ką. Ir pratrūko juokais. Iki pat krūminių dantų jį užliejo begėdiškas džiaugsmas, nuo kurio ėmė rėkti.

Kai postūmio, išjudinusio *Yugo*, energija išseko ir mašina pradėjo riedėti lėčiau, į ją įsikibę vaikai nušoko žemyn. Senas bėgo paskui automobilį; Ivas ne, rūkydamas ramiai sau žingsniavo.

Prisiartinęs visus nusiuntė ieškoti ko nors valgomo. Omaras prilipo prie Seno, norėjo grįžti į prieglaudą. Džiaugsmas išblėso. Jam nepatikdavo knistis po griuvėsius, be to, niekada nebūdavo alkanas.

Po valandėlės visi sėdėjo ant vejų. Grobis buvo menkas: pakelis pasibaigusio galiojimo sausainių su kremu, vaisiniai ledinukai ir dvi skardinės sardinių. Senas jas rado nuolaužų

krūvoje. Omaras laukė sukryžiuotą koją šalia brolio, kol šis prakaituodamas rausė. Atsidūręs priešais neaprepiamą daugybę lūženų, kurias reikėdavo patraukti, nukelti, matydamas, kaip viskas suniokota, visada pasijusdavo išsekęs.

Kitiems bevalgant, bjaurus sardinių kvapas jam sukėlė šleikštulį.

– Žiūrėkit, JTO sunkvežimis! – riktelėjo Kutkudakas. Tai Ivas jį šitaip praminė, nes kai tas imdavo juoktis, atrodė, kad taip, lyg dėtų kiaušinių.

Ivas su Senu šoko į gatvę, nežinia kodėl Omaras irgi nuskudė paskui mikliomis, nerimstančiomis kojomis. Jis nebuvo greitas ir išalkęs, bet nuo apsupties pradžios išmoko bėgti. Prilėkęs prie sunkvežimio pašoko daug aukščiau, nei tikėjosi, ištiesė ranką norėdamas įsikibti į priekabos kraštą, per plauką jo nenusitvėrė ir nugriuvo. Senas sustojo jam pagelbėti.

– Ar užsigavai? – Omaras nieko nepasakė, kai brolis tempė jį nuo gatvės. – Tai kaip? – neatlyžo Senas. Bet Omaras norėjo žiūrėti į Iva: šis buvo įsiropšęs į sunkvežimį ir nutraukęs neužsegimą. Aklai rausdamasis sugriebė kelis maišelius maisto ir ties pirmu posūkiu nušoko žemyn. Senui nuėjus prie jo, Omaras atsistojo.

Maišeliuose buvo svogūnai. Apsišergęs mūrinių tvorą, Ivas dantimis atplėšė tris maišelius ir atkišo kitiems: vaikai krinto svogūnus tarsi obuolius. Omaras stengėsi džiūgauti kartu su kitais. Traškus svogūnas gurgždėjo tarp priekinių dantų, ant liežuvio leisdamas atrią sunką. Kutkudako akys irgi blizgėjo. Tačiau jie toliau šveitė svogūnus, vienas kitam perduodami maišelius, kol šie ištuštėjo. Omaras pastebėjo, kad Ivas įsibruko vieną į kišenę, dingtelėjo, kad nori par-

nešti sesei. Pavėluotai nudiegė kelį, bet galbūt tik nusmelkė ilgesys prisivalgius.

– Ką ten pasikišęs? – Senas parodė į keistą iškilimą po Kutkudako užtrauktuku, kuris buvo užtrauktas iki pat smakro. Kitas vaikas pakilo norėdamas prisiliesti prie netaisyklingos formos kieto pilvo, visi draugai, išskyrus Omarą, juo pasekė ir čiupinėjo pilvą tol, kol išsiaiškino paslaptį. Mažytė gitara.

– Užuoat ieškojęs maisto, nuėjai ieškoti žaislų? – nusistebėjo Ivas. Senas nunarino galvą ir Omarui toptelėjo, Senai, jeigu būtum nesikišęs į kitų reikalus. – Eikš čionai, – paliepė Ivas ir Kutkudakas paklusniai prisiartino laikydamas gitarą už grifo tarytum butelį už kaklelio. Visi laukė bausmės.

Ivas nusviedė cigaretę ir pasikasęs apgamą vidury skruosto nulipo nuo tvoros. Jis buvo aukštas, daug aukštesnis iš Kutkudaką, kuris, regis, buvo pasirengęs numesti gitarą ir pats tučtuojau griūti ant žemės.

– Ar moki groti?

Kutkudakas linktelėjo.

– Tai pagrok man.

Giliai įkvėpęs Kutkudakas užgavo stygas, bet nepasigirdo joks pažįstamas garsas.

Ivas palinko virš jo:

– Gal tu iš manęs tyčiojiesi?

Kutkudakas ėmė su pertrūkiais sukioti kuoliukus, kad suderintų instrumentą; vis apsilaižydavo lūpas, tarsi turėdamas atlikti sunkų darbą. Omaras pamanė, kad Kutkudakas jau nebesijuokia lyg dėtų kiaušinį.

– Pagrok man *Wish You Were Here*, – tarė Ivas, – ją moka visi.

Berniukas pabrūžino priekiniais dantimis per apatinę lūpą. Čia žaislinė gitara, pasakė Omaras, bet tik sau: ja negalima iš tiesų muzikuoti. Sukandęs liežuvį Kutkudakas grojo nagais lyg brauktuku ir iš baimės Omaras turėjo nusukti akis į šalį.

Raiškiems akordams ėmus sklisti ore, Omaras atsigręžė. Ivas buvo nutaisęs patenkintą vypsnį ir klausydamasis pasiteiravo:

– Ir kur, po velnių, išmokai?

Egzistavo ankstesnis gyvenimas, kuriame tą našlaitį kažkas išmokė groti gitara – tėvas, dėdė, senelis, kas žino. Egzistavo laikai, kai Kutkudakas turėjo šeimą.

Ivas užtraukė pirmąsias dainos eilutes, bet tik pašnibždomis. Kiti nedrįso dainuoti, o galbūt nemokėjo žodžių; Omaras jų irgi nemokėjo.

Kutkudakas vis užgaudavo stygas ir suraukęs antakius nežymiai linkčiojo smakru į ritmą.

Paskui Ivas vėl pasikasė apgamą, tada kilstelėjo galvą ir uždainavo garsiau. Vaikai įsidrąsino: juk čia vis dar jis, vadinasi, viskas gerai. Vienas kitam paeiliui nusišypsojo, vienas nuo kito užsikrėtė, nepastebimai, nekaltai susitrenkė pečiais, rankomis nesusikibo, būtų buvę per daug, bet vienas kitam įsispaudę pirštų pagalvėlėmis į žastus ėmė nevalingai linguoti.

Ivo balsas buvo šiurkštus, Omaras juto, kaip nuo jo raižo sprandą, o krūtinę užlieja sielvartas nelyginant pagalbos šauksmas, akimis ėmė ieškoti Seno, vos kelių sveikų langų stikluose atsispindėjo skaistus debesis, lėtai plaukiantis mėlynu, nekenčiančiu dangumi, atsispindėjo pragaro alksantis rojus, eilinis miestas, nesubombarduotas miestas,

kur vaikai išsižioję klausosi dainuojančio draugo – bet jų dantys kreivi, apskilę, kai kuriems iškritus jie negavo jokios dovanos, – ir kartais nusikosėja, nors jau beveik gegužės pabaiga, ir patrauko nosimi, nors oras šiltas, žemės drebėjimu, o gal šūviais iš pasalos atsiduodantis oras, kišenėse prisidėję gatvėje rastų kulų, kurias kolekcionuoja ir kuriomis keičiasi tarsi lipdukais, delne šaltas metalas, ir sėdėdami ant niekieno nenuipjautos vejės suvokia, kad jie ne bet kokie vaikai, ne šmėklos ir ne didvyriai, jie, dainuoja Ivas, tik statistai kare.

Kai daina baigėsi, kitiems plojant Kutkudakas užsikvatojo besikamuojančios vištos balsu, o Senas pridegė Ivui dar vieną cigaretę.